

omawia problematykę badawczą, kontakty z innymi środowiskami polskimi i zagranicznymi, a także udział w światowych konferencjach i seminariach. Do najważniejszych zadań na przyszłość zalicza prowadzenie badań empirycznych dotyczących przemian na rynku wydawniczym, skutków wprowadzania nowych technologii do bibliotek czy znaczenia biblioteki publicznej w środowisku lokalnym.

Zaprezentowany powyżej przegląd zagadnień prowadzi do stwierdzenia, że książka Jadwigi Kołodziejkiej jest interesująca i godna uwagi. Autorka przedstawiła sytuację bibliotek na tle bogato zarysowanych problemów polityki, gospodarki i kultury, posługując się najnowszymi danymi statystycznymi, bo, jak pisze, nie sposób rozpatrywać działalności tych instytucji w oderwaniu od szerszych procesów zachodzących w społeczeństwie.

Zasadnicze zadania bibliotek publicznych nie uległy zmianie. W dalszym ciągu powinny one służyć potrzebom społeczeństwa, nadal są instytucjami, które sprzyjają wyrównywaniu szans oświatowych i kulturalnych, zwłaszcza dla osób w trudnej sytuacji materialnej. Z jednej strony, muszą więc spełniać oczekiwania społeczności lokalnej, z drugiej, dzięki wykorzystaniu nowych technologii, mogą stać się swoistym oknem na świat. Ponadto, niezależnie od wielkości, każda biblioteka przekazuje wartości kultury i to właśnie, według Autorki, świadczy o ich uniwersalizmie.

Książkę uzupełnia streszczenie w języku angielskim, bibliografia, indeks osób oraz fotografie przedstawiające różne biblioteki w Polsce i za granicą.

Renata Malesa

Marek Hetmański: Umysł a maszyny. Krytyka obliczeniowej teorii umysłu. Lublin: Wydaw. UMCS, 2000.

W ostatnim okresie gwałtownie zwiększyła się liczba książek poświęconych sztucznej inteligencji. Spośród nich można wymienić takie tytuły jak: *Sztuczny mózg. To już nie fantazje* Andrzeja Bullera¹, *Sztuczna inteligencja* Witolda Marciszewskiego², *Świadomość komputerów? Argument „Chińskiego Pokoju” w krytyce mocnej sztucznej inteligencji według Johna Searle’a* Józefa Klocha³ czy zbiory felietonów Stanisława Lema: *Tajemnica chińskiego pokoju*⁴ i *Bomba megabitowa*.⁵

Wbrew pozorom problem sztucznej inteligencji nie jest nowy; wystarczy wspomnieć mit homunkulusa czy o wiele bliższą dniu dzisiejszemu maszynę Turinga. Dopiero jednak, dzięki rozwojowi nauki i techniki oraz przede wszystkim dwudziestowiecznej rewolucji informatycznej, marzenia alchemików stają się coraz bardziej realne. Dobrym na to przykładem jest sformułowana przez wielu badaczy i teoretyków kognitywizmu obliczeniowa teoria umysłu, która według Marka Hetmańskiego „[...] jest równie oryginalna, co kontrowersyjna” (s. 8). Cytując Autora, książka miała być „[...] próbą przedstawienia (zrekonstruowania) jej (czyli obliczeniowej teorii umysłu – przyp. P. Z.) głównych treści, założeń i przesłanek ją poprzedzających oraz implikacji teore-

¹ A. Buller, *Sztuczny mózg. To już nie fantazje*, Warszawa 1998.

² W. Marciszewski, *Sztuczna inteligencja*, Kraków 1998.

³ J. Kloch, *Świadomość komputerów? Argument „Chińskiego Pokoju” w krytyce mocnej sztucznej inteligencji według Johna Searle’a*, Kraków 1996.

⁴ S. Lem, *Tajemnica chińskiego pokoju*, Kraków 1996.

⁵ S. Lem, *Bomba megabitowa*, Kraków 1999.

tycznych i praktycznych, które z niej wynikają” (s. 8). Aby ocenić, czy zamierzenia Autora zakończyły się sukcesem, konieczne jest przeanalizowanie treści omawianego tytułu.

Struktura monografii obejmuje wstęp, sześć podzielonych na podrozdziały rozdziałów i bibliografię. Budowa całości jest przejrzysta i logiczna.

Wstęp (s. 7–11) przeznaczył Autor na określenie przedmiotu pracy oraz zaprezentowanie problematyki poszczególnych rozdziałów.

W pierwszym z nich – *Wielowymiarowość umysłu* (s. 12–42), Marek Hetmański przedstawił szeroką panoramę zagadnień stanowiących filozofię umysłu oraz tych, które wchodzą w skład poszczególnych dziedzin badawczych nauk szczegółowych, także badających zjawiska umysłowe. Znajomość psychologicznego, fizjologicznego, biologicznego, fizycznego czy matematyczno-logicznego podejścia pozwoliło Autorowi na przedstawienie problematyki umysłu jako interdyscyplinarnej dziedziny badawczej. Rozdział ten prezentuje nadto w szerokiej perspektywie historycznej klasyczne już koncepcje filozofii umysłu, poczynając od tych sformułowanych przez Kartezjusza i Johna Locke’a, po te Richarda Rorty’ego.

Rozdział drugi – *Obliczeniowa teoria umysłu* (s. 43–76), omawia kognitywistyczny zwrot, który dokonał się w naukach i dziedzinach badawczych zajmujących się umysłem i poznaniem. Poza tym przedstawił Marek Hetmański sylwetki głównych postaci nurtu kognitywistycznego, np. Norberta Wienera, Marvinina Minsky’ego, Herberta Simona, Alana Newella, Hilarego Putnama czy Zenona Pylyshyna, oraz teorie sztucznej inteligencji, które miały swój wkład w rozwój obliczeniowej teorii umysłu.

W rozdziale trzecim – *Mózg a maszyna matematyczna* (s. 77–97), zaprezentowano tezy o analogiach między działaniem mózgu i komputera, co jest często eksponowane w teoriach sztucznej inteligencji. Taki punkt widzenia – słuszny głównie dla informatyków – został przez Marka Hetmańskiego skonfrontowany z wynikami badań biologii ewolucyjnej, które ukazują mózg będący przeciwieństwem systemem informacyjnym jako strukturę przewyższającą działanie komputera. Nie odmawia przy tym Autor przydatności komputera jako modelu do symulowania funkcjonowania mózgu.

Rozdział czwarty – *Modele zjawisk fizycznych i umysłowych* (s. 98–135), poświęcony został opisaniu modeli fizycznych i teoretycznych stosowanych w różnych naukach (matematyce, logice, semantyce czy psychologii) do obrazowania złożonych układów i procesów. Za przykład podał Autor modele cybernetyczne, które występują jako narzędzia opisujące sprzężenie zwrotne układu poznawczego z otoczeniem, oraz wewnętrzny obraz, jaki układ poznawczy tworzy w czasie oddziaływania na środowisko.

W rozdziale piątym – *Maszyna Turinga jako model umysłu* (s. 136–164), Marek Hetmański omówił szczegółowo historyczne przesłanki powstania, znaczenie w matematyce oraz zastosowanie w naukach o poznawaniu i teoriach sztucznej inteligencji maszyny Turinga ze wszystkimi związanymi z nią kluczowymi pojęciami. Ukazał także dyskusję matematyków, logików i filozofów nad możliwością użycia tej maszyny jako modelu umysłu ludzkiego.

Rozdział szósty – *Czy umysł jest maszyną* (s. 165–219), podsumowujący całość pracy, stawia pytanie o możliwość, a może raczej konieczność tworzenia i używania modeli umysłu, zarówno tych matematycznych, jak i konstruktów technicznych. Autor odpowiada przecząco na pytanie, czy maszyna Turinga może być pełnym i adekwatnym modelem umysłu, co spowodowane jest tym, że model taki nie jest w stanie uwzględnić wielu elementów w obrębie poznania i praktycznego działania człowieka.

Nie sposób nie zauważyć tutaj braku zagadnień związanych z Internetem.⁶ Wypada też zaznaczyć, iż Marek Hetmański sformułowane we wstępie zadanie zrealizował w sposób systematyczny. Pisząc na tematy fachowe, nie potrafił Autor stosować prostego i zajmującego języka.

Szkoda, że brakuje w książce przypisów w tradycyjnej formie oraz indeksów autorskiego i rzeczowego, co utrudnia szybkie wyszukanie interesujących czytelnika informacji. Szkoda także, że nie włączył Autor do bibliografii wymienionych już tytułów autorstwa Józefa Klocha i Stanisława Lema.

Mimo powyższych uwag, książkę Marka Hetmańskiego czyta się z podziwem dla erudycji Autora oraz prawdziwą satysfakcją intelektualną.

Piotr Zieliński

W świecie mediów, pod red. Eweliny Nurczyńskiej-Fidelskiej. Kraków 2001, 144 s.

Omawiana publikacja stanowi plon X Ogólnopolskiej Sesji Filmoznawczo-Metodycznej, zorganizowanej przez Centralny Gabinet Edukacji Filmowej oraz Zakład Mediów i Kultury Audiowizualnej UŁ. Problematyka konferencji, podobnie jak dziewięciu wcześniejszych seminariów przygotowywanych cyklicznie od 1991 roku przez łódzkie środowisko naukowe, oscylowała wokół zagadnień związanych z dydaktycznymi aspektami kształcenia medialnego i funkcjonowaniem mass mediów w kulturze. O ile jednak uczestnicy poprzednich sympozjów koncentrowali się na problemach filmoznawczych, rozpatrywanych w kontekście praktyki pedagogicznej i metodyki pracy z filmem, o tyle prelegenci biorący udział w jubileuszowym spotkaniu w Borkach k/Tomaszowa Mazowieckiego poddali oglądowi obszary stanowiące *novum* w doświadczeniach nauczycieli i uczniów, tj. media elektroniczne.

W polskiej pedagogice edukację filmową postrzega się jako element „uzupełniający” wiedzę o literaturze, którą młodzież zdobywa za pośrednictwem szkoły. Tymczasem w epoce inwazji mediów elektronicznych pojęcie edukacja filmowa stało się – jak podkreśla Ewelina Nurczyńska-Fidelska – anachronizmem. Stąd postulat wprowadzenia terminu edukacja audiowizualna, które posiada szerszy zakres i jest terminem właściwszym, na określenie zjawisk związanych z przemianami, jakie dokonują się w sferze komunikacji, kultury i edukacji za sprawą globalnej ekspansji komputerów i Internetu. W referacie *Kultura i media. Przeciwstawienie czy ciągłość?*, który otwiera recenzowaną publikację, Autorka poddaje krytycznej ocenie programy ścieżek edukacyjnych: *Edukacja czytelnicza i medialna* oraz *Uczestnictwo w kulturze*, przeznaczonych dla szkół podstawowych, gimnazjów i liceów. Zauważa, że zawarte w nich treści traktują programy kultury elektronicznej w sposób powierzchowny i jednostronny, koncentrując się na instrumentalnym, operacyjnym wykorzystaniu przez młodych ludzi mediów (zwłaszcza komputera).

Programy edukacyjne kładą nacisk na kształcenie umiejętności praktycznego posługiwania się mediami, głównie w celach samokształceniowych i dla potrzeb pracy intelektualnej. „Odhumanizowanie” wiedzy o środkach przekazu, pominięcie zagadnień dotyczących historii i poetyki

---

⁶ Pisze o tym choćby sam Autor recenzowanej pracy: M. Hetmański, *Internet jako maszyna cybernetyczna*, [w:] *Internet 2000, prawo – ekonomia – kultura*, pod red. R. Skubisza, Lublin 2000, s. 424–442.